

Zaaknummer : 00618737
Ons Kenmerk : ODH401014
Datum : 26-09-2022

Beschikking

Wet natuurbescherming - Soortenbescherming

Onderwerp

Op 2 juni 2021 hebben wij een aanvraag om ontheffing geregistreerd als bedoeld in artikel 3.3, eerste lid, en artikel 3.8, eerste lid, van de Wet natuurbescherming. De aanvraag is ingediend namens Stichting Maasdelta Groep en heeft betrekking op een gebiedsgerichte ontheffing op basis van een soortenmanagementplan (hierna: SMP). Het SMP betreft een samenwerking tussen Stichting Maasdelta Groep en de gemeente Hellevoetsluis, waar beide partijen conform separate ontheffingen uitvoering aan geven. Het SMP heeft betrekking op de bebouwde kom van de gemeente Hellevoetsluis, inclusief de kernen Nieuwenhoorn en Oudendoorn. De ontheffing is aangevraagd voor de in het SMP opgenomen ruimtelijke ingrepen aan woningen en gebouwen die van invloed zijn op beschermde soorten, bestaande uit beheer en onderhoud, renovatie, verduurzaming en sloop van gebouwen ten behoeve van energiezuinige nieuwbouw. Voor Stichting Maasdelta Groep ziet de aanvraag op haar eigen woningbestand.

De ontheffing wordt gevraagd voor het overtreden van de verbodsbepalingen zoals genoemd in:

- artikel 3.1, tweede lid, van de Wet natuurbescherming voor wat betreft het opzettelijk beschadigen, vernielen of wegnemen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van de huismus (*Passer domesticus*) en de gierzwaluw (*Apus apus*);
- artikel 3.1, vierde lid in samenhang met het vijfde lid, van de Wet natuurbescherming voor wat betreft het opzettelijk verstoren waarbij sprake is van wezenlijke invloed op de staat van instandhouding van de huismus (*Passer domesticus*) en de gierzwaluw (*Apus apus*);
- artikel 3.5, eerste lid, van de Wet natuurbescherming voor wat betreft het opzettelijk doden van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) en de laatvlieger (*Eptesicus serotinus*);
- artikel 3.5, tweede lid, van de Wet natuurbescherming voor wat betreft het opzettelijk verstoren van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) en de laatvlieger (*Eptesicus serotinus*);
- artikel 3.5, vierde lid, van de Wet natuurbescherming voor wat betreft het beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) en de laatvlieger (*Eptesicus serotinus*).

De ontheffing wordt aangevraagd voor een periode van vijf jaar vanaf ontheffingverlening.

Besluit

Wij besluiten:

- I. de aangevraagde ontheffing te verlenen aan Stichting Maasdelta Groep;
- II. de aangevraagde ontheffing te verlenen voor de werkzaamheden: sloop-, nieuwbouw, na-isolatie spouwmuur, vervangen van goten, boeiboorden, windveren en kozijnen, beheer en onderhoud, ingrepen aan de gevel en ingrepen aan het dak van woningen en overige gebouwen zoals beschreven in het SMP en bijbehorende werkprotocollen;
- III. de voorschriften 1 tot en met 16 te verbinden aan deze ontheffing;
- IV. de aanvraag van 2 juni 2021 en de aanvullende gegevens opgenomen in het overzicht van documenten onder het kopje 'Aanvraag en documenten' onder 'Overwegingen' in het vervolg van dit besluit, onderdeel te laten zijn van deze ontheffing;
- V. dat deze ontheffing geldig is voor een periode van vijf jaar, gerekend vanaf de datum van bekendmaking van dit besluit, met de mogelijkheid tot verlenging met vijf jaar. Een verzoek tot verlenging dient uiterlijk een half jaar voor het aflopen van de ontheffingstermijn te worden aangevraagd.

Ondertekening

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
voor dezen,

ing. L. Hopman
Hoofd Toetsing & Vergunningverlening Milieu
van de Omgevingsdienst Haaglanden

Bijlage: Beschrijving uitgevoerde onderzoeken

Rechtsmiddelen

Voor de mogelijkheid rechtsmiddelen aan te wenden tegen deze beschikking wijzen wij op de desbetreffende tekst in het begeleidende schrijven.

VOORSCHRIFTEN

Algemene voorschriften

- 1 De ontheffinghouder dient:
  - a De planning van de voorgenomen projecten tweemaal per jaar bij de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (hierna: OZHZ) aan te leveren. Vóór 1 december dient de planning van de ingrepen gepland gedurende het eerste en tweede kwartaal van het jaar daarop aangeleverd te worden. Vóór 1 juni dient de planning van de ingrepen gepland gedurende het derde en vierde kwartaal van hetzelfde jaar aangeleverd te worden.
  - b Voorafgaand aan deze melding dienen alle partijen die met dit SMP werken de planning onderling afgestemd te hebben.
  - c Bij aantasting of mogelijke verstoring van:
    - i) nestplaatsen van de huismus of de gierwaluw, en/of;
    - ii) kraamverblijfplaatsen of winterverblijfplaatsen met meer dan tien individuen van de gewone dwergvleermuis en/of ruige dwergvleermuis, en/of;
    - iii) verblijfplaatsen van de laatvlieger;dient tevens een startmelding en eindmelding te worden gedaan. Deze meldingen dienen te voldoen aan het hieronder gestelde:

Startmelding

Minimaal vijf werkdagen voor aanvang van de werkzaamheden van het project dienen de volgende documenten met betrekking tot het project met de startmelding aangeleverd te worden:

- een overzicht van de aanwezige soorten, functies en verblijfplaatsen binnen en in de directe omgeving van het project;
- een overzicht van de aanwezige beschikbare alternatieve verblijfplaatsen binnen bereik;
- het definitieve ecologisch werkprotocol met eventuele uitwerking van het maatwerk met betrekking tot mitigatie en/of compensatie;
- bijgewerkt logboek met reeds uitgevoerde maatregelen;
- een overzicht van contactpersonen;
- een totaaloverzicht van de planning.

Eindmelding

Minimaal vijf werkdagen voor het einde van de werkzaamheden van het project dienen de volgende documenten met de eindmelding aangeleverd te worden:

- volledig ingevuld logboek en verslag van de uitvoering van de maatregelen;
- indien uitgevoerde maatregelen vanaf de buitenzijde niet (goed) zichtbaar zijn: fotomateriaal van uitgevoerde maatregelen;
- ingevulde formulieren tijdelijke en permanente voorzieningen via <https://eloket.odh.nl/verblijfsvoorzieningen>.

Voorgaande meldingen dienen gericht te worden aan de Unit Groen Bodem en Opsporing van de OZHZ, Postbus 550, 3300 AN te Dordrecht, telefoonnummer 078-7708585, e-mail: meldingwnb@ozhz.nl onder vermelding van 'SMP + gemeentenaam + Maasdelta'. De meldingen mogen schriftelijk of digitaal worden gedaan.

- 2 De ontheffinghouder is ervoor verantwoordelijk dat zijn personeel of derden welke betrokken zijn bij de uitvoering van het project, op de hoogte zijn van de voorschriften in deze ontheffing en de maatregelen in het rapport 'Soortenmanagementplan Hellevoetsluis' van 24 december 2021 en de aanvullende informatie zoals opgenomen in het overzicht van documenten onder het kopje 'Aanvraag en documenten' onder 'Overwegingen'.
- 3 Voor de uitvoering worden ecologische werkprotocollen opgesteld. De volgende aspecten dienen te zijn opgenomen in de ecologisch werkprotocollen:
  - a de voorwaarden zoals opgenomen in deze ontheffing;
  - b aanduiding van de locatie van het plangebied;
  - c de uit te voeren werkzaamheden;
  - d de periode waarin de werkzaamheden uitgevoerd worden;
  - e de mitigerende en compenserende maatregelen;
  - f de momenten waarop ecologische begeleiding ingeschakeld wordt;
  - g het bijhouden van een logboek van de ecologische begeleiding.
- 4 Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een afschrift van deze ontheffing, het betreffende ecologisch werkprotocol en een logboek van de ecologische begeleiding (i.c. controle, vrijgave werkzaamheden) op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichthouders of opsporingsambtenaren. De genoemde documenten mogen langs de elektronische weg, leesbaar worden getoond.
- 5 De werkzaamheden dienen ecologisch begeleid te worden door een deskundige¹ op het gebied van de huismus, de gierwaluw, de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en/of de laatvlieger.
- 6 De ontheffinghouder dient, met inachtneming van de voorschriften in deze ontheffing, de maatregelen uit te voeren zoals beschreven in het rapport 'Soortenmanagementplan Hellevoetsluis' van 24 december 2021 en de aanvullende informatie zoals opgenomen in het overzicht van documenten onder het kopje 'Aanvraag en documenten' onder 'Overwegingen'.
- 7 Indien een of meerdere in voorschrift 6 genoemde maatregelen onverhoopt niet uitvoerbaar zijn, dienen hiervoor minimaal gelijkwaardige maatregelen voor wat betreft de functionaliteit en effectiviteit voor de betreffende soort te worden getroffen.
- 8 Tijdig, minimaal drie maanden voordat de in voorschrift 7 bedoelde maatregelen worden uitgevoerd, dienen deze maatregelen ter goedkeuring aan de OZHZ te worden voorgelegd (zie vs. 1). Bij calamiteiten en onvoorziene omstandigheden wordt altijd direct contact opgenomen met de OZHZ.

---

¹ Onder een deskundige wordt verstaan:

- Hij/zij heeft een afgeronde hbo- of universitaire opleiding, met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie;
- Hij/zij heeft een afgeronde mbo-opleiding, met als zwaartepunt de flora en fauna, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten;
- Hij/zij is werkzaam voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau dat is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus;
- Hij/zij is als ecooloog of adviseur/specialist ecologie werkzaam voor een (semi)overheidsinstantie zoals het Ministerie van Economische Zaken, het Ministerie van Defensie, Rijkswaterstaat, het Rijksvastgoedbedrijf, provincies, waterschappen, hoogheemraadschappen, gemeenten, omgevingsdiensten en drinkwaterbedrijven
- Hij/zij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de soortenbescherming en is werkzaam of aangesloten bij de volgende Nederlandse organisaties: Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied;
- Hij/zij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de monitoring en/of bescherming van desbetreffende beschermde soorten.

Specifieke voorschriften

- 9 Uiterlijk binnen twee jaar na verlening van deze ontheffing dienen alle kraamkolonies tenminste eenmaal geteld te zijn op aantal individuen in de kraamkolonie. Indien binnen deze twee jaar activiteiten of ingrepen plaatsvinden die mogelijk een effect kunnen hebben op een kraamkolonie, dient de telling van de betreffende kraamkolonie voorafgaand de geplande ingreep of activiteit uitgevoerd en gerapporteerd te zijn. De uitkomsten van de tellingen van de kraamkolonies dienen gerapporteerd te worden aan de OZHZ in de jaarlijkse monitoringsnotitie, opgenomen in voorschrift 14.
- 10 Bij aanwezigheid van een nest- en/of verblijfplaats van de huismus of de gierzwaluw worden in de kwetsbare periode van deze soorten, zoals vermeld in het werkprotocol, geen werkzaamheden uitgevoerd of steigers geplaatst binnen een straal van vijf meter van de nest- en/of verblijfplaats. Bij aanwezigheid van huismus kan buiten de broedperiode tot een afstand van drie meter van de nest- en verblijfplaats gewerkt worden, mits werkzaamheden maximaal één werkdag duren en invliegopeningen vrij blijven.
- 11 Aanvullende maatregelen voor de laatvlieger staan beschreven in het procesdocument laatvlieger. In het procesdocument dient aanvullend te worden opgenomen dat:
  - a bij (tijdelijke) mitigatie en compensatie voor de laatvlieger geen gebruik gemaakt mag worden van tijdelijke kasten. Mitigatie en compensatie voor de laatvlieger betreft te allen tijde in pandige voorzieningen, en;
  - b de kwetsbare periode voor kraamverblijfplaatsen van de laatvlieger betreft de periode van 15 april tot en met 31 juli.
- 12 Om het jaar worden door middel van vier ochtendrondes alle kraamverblijfplaatsen in het SMP-plangebied van de gewone dwergvleermuis gemonitord. Bij deze monitoring worden altijd uitvliegende vleermuizen geteld om vast te stellen uit hoeveel dieren de kraamkolonie bestaat.
- 13 Bekende verblijfplaatsen van laatvlieger en deelgebieden waar laatvlieger aanwezig is, worden om het jaar gemonitord middels twee avondrondes tijdens de kraamperiode. Bij vermoedelijke aanwezigheid van een nieuwe kraamkolonie of kraamverblijfplaats zonder dat de locatie bekend is, is een aanvullende inspanning om deze verblijfplaats te vinden noodzakelijk. Voor onderzoekstijden en omstandigheden dient het meest actuele en geschikte Vleermuisprotocol dan wel onderzoeksrichtlijn voor de laatvlieger gehanteerd te worden. Indien hiervan afgeweken wenst te worden, is voorafgaande afstemming met de OZHZ noodzakelijk.
- 14 Per monitoringsjaar wordt een notitie opgesteld met daarin de monitoringsresultaten van het uitgevoerde onderzoek. In deze notitie wordt ook aangegeven of bijsturing of aanpassing van het SMP op basis van de monitoringsresultaten nodig is. In dat geval wordt in de notitie tevens een voorstel gedaan voor aanvullende maatregelen die ter goedkeuring worden voorgelegd aan de OZHZ. Deze notitie wordt jaarlijks vóór 1 februari van het opvolgende jaar aan de OZHZ gestuurd.
- 15 De resultaten van de geschiktheidsanalyse worden gevalideerd aan de hand van de uitgevoerde monitoring. Bij een eventuele verlengingsaanvraag van de ontheffing wordt deze validatie (onderbouwd) verwerkt en toegepast op de geschiktheidsanalyse voor het SMP.
- 16 De overeenkomst tussen Stichting Maasdelta Groep en de gemeente Hellevoetsluis, waarin de afspraken over de samenwerking binnen het SMP zijn opgenomen, dient uiterlijk twee maanden na bekendmaking van dit besluit te worden toegezonden aan de OZHZ.

AANWIJZINGEN VOOR GEBRUIK

- Voor alle soorten – beschermd én onbeschermd – geldt de zorgplicht ex artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming. Op grond hiervan dient zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan deze soorten te worden voorkomen.
- Gedurende de werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met het broedseizoen van vogels. Verstoring van broedgevallen van vogels dient te worden voorkomen. Voor het broedseizoen wordt geen standaardperiode gehanteerd in het kader van de Wet natuurbescherming. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode.
- De ontheffing wordt slechts voor de in dit besluit opgenomen beschermde soorten en verboden handelingen verleend.
- De ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in deze ontheffing zelf niet anders is aangegeven.
- De ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder blijft daarmee verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.

OVERWEGINGEN

Aanleiding

Op 2 juni 2021 hebben wij een aanvraag om ontheffing geregistreerd als bedoeld in artikel 3.3, eerste lid, en artikel 3.8, eerste lid, van de Wet natuurbescherming (hierna: Wnb). De aanvraag is ingediend namens woningcorporatie Stichting Maasdelta Groep (hierna: Maasdelta Groep). Aan de aanvraag voor een gebiedsgerichte ontheffing ligt een zogenaamd soortenmanagementplan (hierna: SMP) ten grondslag voor het uitvoeren van diverse werkzaamheden aan woningen en andere bouwwerken van de woningcorporatie. Het gaat om bouwwerken binnen de bebouwde kom van de gemeente Hellevoetsluis, inclusief de kernen Nieuwenhoorn en Oudendoorn. Het SMP betreft een samenwerking met de gemeente Hellevoetsluis.

In Hellevoetsluis maar ook elders staan populaties van gebouwbewonende soorten, te weten huismussen, gierzwaluwen, gewone dwergvleermuizen, ruige dwergvleermuizen en laatvliegers onder druk. Deze diersoorten worden beschermd door de Wnb. Door sloop, renovaties (o.a. na-isolatie) en de huidige manier van bouwen hebben deze beschermde dieren minder kans om een geschikte verblijfplaats, zoals in spouwmuren of een broedplek onder dakpannen, te vinden.

Bij reguliere projecten, waarbij bijvoorbeeld renovatie of isolatiewerkzaamheden aan gebouwen plaatsvinden, dient per project een ontheffing te worden aangevraagd indien één of meer van de verbodsbepalingen in de Wnb door de werkzaamheden worden overtreden. Overtreding van verbodsbepalingen dient zoveel mogelijk te worden voorkomen door het treffen van mitigerende maatregelen. Indien en voor zover dat niet lukt is een ontheffing noodzakelijk, waarbij tijdelijke en/of permanente (compenserende) maatregelen kunnen worden opgelegd om ervoor te zorgen dat de staat van instandhouding van de betreffende beschermde soorten niet verslechtert.

Doel SMP/gebiedsgerichte aanpak

Een SMP biedt de mogelijkheid om een gebiedsgerichte ontheffing aan te vragen in plaats van een projectgerichte ontheffing. Met een SMP wordt de staat van instandhouding voor beschermde soorten op gebiedsniveau in kaart gebracht. Het doel van een SMP is om op dat niveau de staat van instandhouding te garanderen. Dat betekent dat de staat van instandhouding van de betrokken soorten op gebiedsniveau door de werkzaamheden niet mag verslechteren ten opzichte van de staat van instandhouding van voor de aanvang van de werkzaamheden. Dit vormt één van de drie wettelijke vereisten voor het kunnen verlenen van een ontheffing. Daarnaast moet met het uitvoeren van het project, kort samengevat, een wettelijk belang gediend worden zoals genoemd in de Wnb voor de betrokken beschermde soort en dient een andere bevredigende oplossing, die niet of in mindere mate leidt tot overtreding van de verbodsbepalingen, uitgesloten te zijn.

Doel SMP Maasdelta Groep en gemeente Hellevoetsluis

Maasdelta Groep is voornemens ruimtelijke ingrepen en ontwikkelingen uit te gaan voeren volgens een gebiedsgerichte aanpak binnen de bebouwde kom van gemeente Hellevoetsluis en de kernen Nieuwenhoorn en Oudendoorn. Het betreft het uitvoeren van noodzakelijk onderhoud en renovaties, voorzien in woningen en realisatie van de verduurzamingsopgave van de woningvoorraad. Voor het uitvoeren van deze werkzaamheden kan een ontheffing benodigd zijn. Daarnaast ligt aan het SMP ook nog een ander doel ten grondslag. Samen met de gemeente Hellevoetsluis wil de woningcorporatie bijdragen aan het versterken van de biodiversiteit door natuurinclusief te bouwen en te verbouwen en concrete ecologische plussen te creëren voor diverse diersoorten die onder druk staan. Maasdelta Groep geeft hiertoe samen met de gemeente Hellevoetsluis uitvoering aan het SMP.

Werkzaamheden

Het SMP is gericht op een beperkt aantal ingrepen. Het gaat om in totaal acht specifieke ingrepen die veel voorkomen. Het SMP en de ontheffing hebben expliciet betrekking op de volgende activiteiten, als beschreven en gedefinieerd in paragraaf 5.2, tabel 10 van het SMP:

1. sloop ten behoeve van energiezuinige nieuwbouw op dezelfde locatie;
2. (na-)isoleren spouwmuur;
3. vervangen goten, plaatmateriaal aan gevels, boeiboorden of windveren;
4. vervangen kozijnen;
5. reinigen gevels, vervangen voegwerk en schilderen;
6. overige werkzaamheden aan de gevel zoals veranderingen van gevelindeling of het realiseren van een uit- of aanbouw;
7. grote ingrepen aan het dak;
8. kleine ingrepen aan het dak.

Beschermde soorten

De aanvraag ziet op de aanwezigheid van verblijf- en/of voortplantingsplaatsen van de huismus, de gierzwaluw, de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger. Deze soorten worden hierna gezamenlijk aangeduid met 'de beschermde soorten'.

De ontheffing wordt gevraagd voor het overtreden van de verbodsbepalingen zoals genoemd in:

- artikel 3.1, tweede lid, van de Wnb voor wat betreft het opzettelijk beschadigen, vernielen of wegnemen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van de huismus (*Passer domesticus*) en de gierzwaluw (*Apus apus*);
- artikel 3.1, vierde lid in samenhang met het vijfde lid, van de Wnb voor wat betreft het opzettelijk verstoren waarbij sprake is van wezenlijke invloed op de staat van instandhouding van de huismus (*Passer domesticus*) en de gierzwaluw (*Apus apus*);
- artikel 3.5, eerste lid, van de Wnb voor wat betreft het opzettelijk doden van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) en de laatvlieger (*Eptesicus serotinus*);
- artikel 3.5, tweede lid, van de Wnb voor wat betreft het opzettelijk verstoren van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) en de laatvlieger (*Eptesicus serotinus*);
- artikel 3.5, vierde lid, van de Wnb voor wat betreft het beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) en de laatvlieger (*Eptesicus serotinus*).

De ontheffing wordt aangevraagd voor een periode van vijf jaar vanaf ontheffingverlening, met de mogelijkheid tot verlenging met vijf jaar.

Maatregelen en overcompensatie

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de huismus, de gierzwaluw, de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger tot een minimum te beperken zijn verschillende werkprotocollen opgesteld. De geplande ingrepen die onder de ontheffingaanvraag vallen zijn ingedeeld in categorieën waarbij de (mogelijke) effecten op de soorten en hun functies centraal staan. Per categorie is een werkprotocol opgesteld die in de betreffende situatie gebruikt dient te worden. Daarnaast zijn drie werkprotocollen opgesteld voor de realisatie van tijdelijke en permanente voorzieningen in bestaande bebouwing en nieuwbouw.

Binnen elk werkprotocol is een beslisschema opgenomen, waarmee kan worden bepaald welke paragrafen en maatregelen van het betreffende protocol gebruikt moeten worden. Aan de werkprotocollen is de webapplicatie FloraFaunaCheck.nl verbonden die integraal onderdeel uitmaakt van de werkprotocollen. Alle werkprotocollen volgen dezelfde opbouw:

1. omschrijving ingreep waarop het protocol van toepassing is;
2. beschrijving mogelijke effecten per soort;
3. beslisboom op basis van de webapplicatie;
4. beschrijving maatregelen per soort en functie op basis van:
  - a. planning;
  - b. permanente voorzieningen;
  - c. tijdelijke voorzieningen;
  - d. aangepaste werkwijze bestaande uit:
    - i. eventuele controles;
    - ii. ongeschikt maken van bebouwing;
    - iii. fasering van werkzaamheden;
    - iv. betrekken van een ecooloog;
  - e. maatregelen ongeschikt maken.

Naast het behouden van voldoende verblijfplaatsen bij ingrepen wordt ook proactief ingezet op het verbeteren van functioneel leefgebied en voorzieningen voor vaste verblijfplaatsen van de huismus, de gierzwaluw, de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger. Met andere woorden: er worden “ecologische plussen” gecreëerd. Het doel is om hiermee bij te dragen aan het versterken van biodiversiteit in het algemeen en van de lokale populaties in het bijzonder, om daarmee de staat van instandhouding van de beschermde soorten te verbeteren.

Aanvraag en documenten

Bij de aanvraag zijn de volgende stukken gevoegd:

- [REDACTED], 2022, Soortenmanagementplan Hellevoetsluis, Gemeente Hellevoetsluis & Maasdelta groep, Rapport RA18598-08, Regelink Ecologie & Landschap, Wageningen;
- [REDACTED], 2022, Soortenmanagementplan gebouwen Werkprotocollen, versie juli 2022, Regelink Ecologie & Landschap, Wageningen;
- [REDACTED], 2022, Procesdocument laatvlieger, Rapport RA21460-01, Regelink Ecologie & Landschap, Wageningen
- Brief beantwoording vragen: Antwoord op verzoek om aanvullende informatie, aanvragen gebiedsgerichte ontheffing Hellevoetsluis, 24 december 2021, [REDACTED], Kenmerk 16006;
- [REDACTED], 2015, Inventarisatie beschermde natuurwaarden Hellevoetsluis 2014 – Gierzwaluw, Huismus, Vleermuizen. bSR-rapport 253. Rotterdam: Bureau Stadsnatuur;
- [REDACTED], 2018. Inventarisatie vogels en vleermuizen Nieuwenhoorn & Nieuw-Helvoet 2017. bSR-rapport 332. Rotterdam: Bureau Stadsnatuur;
- [REDACTED], 2020, Verspreidingsonderzoek beschermde flora en fauna gemeente Hellevoetsluis. Rapport RA18124-01. Wageningen: Regelink Ecologie & Landschap;

- [REDACTED], 2020, Verspreidingsonderzoek beschermde fauna Update vijf deelgebieden, Hellevoetsluis Rapport RA20234-02, Regelink Ecologie & Landschap, Wageningen;
- <https://florafaanacheck.nl/hellevoetsluis>;
- [REDACTED], 13 april 2022, mail aan ODH, toelichting op procedure conditiemeting.

Procedure

Deze beschikking is voorbereid met toepassing van de uniforme openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4. van de Algemene wet bestuursrecht..

Bevoegd gezag

De handeling wordt verricht binnen de provincie Zuid-Holland. Gelet op de bepalingen in artikel 1.3 van de Wnb zijn wij bevoegd gezag voor de beoordeling van de aanvraag.

Zienswijzen

De ontwerpbeschikking heeft ter inzage gelegen vanaf 12 juli 2022 tot en met 22 augustus 2022.² Belanghebbenden zijn in de gelegenheid gesteld om gedurende deze termijn een zienswijze naar voren te brengen over de ontwerpbeschikking. Er zijn geen zienswijzen ingebracht. Er zijn tevens geen feiten en/of omstandigheden naar voren gekomen die tot aanpassingen zouden moeten leiden. Ten opzichte van de ontwerpbeschikking zijn er geen wijzigingen aangebracht.

Toetsingskader en grondslag beschikking

De aanvraag is getoetst aan de artikelen 3.1, 3.3, 3.5 en 3.8 van de Wnb en de Beleidsregel uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland.

De huismus en de gierzwaluw zijn van nature in Nederland in het wild levende vogels en beschermd op grond van artikel 1 van de Vogelrichtlijn.

Op grond van artikel 3.1, tweede, vierde en vijfde lid, van de Wnb is het verboden:

- nesten of rustplaatsen en eieren van de huismus en de gierzwaluw opzettelijk te vernielen, te beschadigen of weg te nemen (tweede lid), en;
- de huismus en de gierzwaluw opzettelijk te storen, waarbij sprake is van wezenlijke invloed op de staat van instandhouding (vierde lid in samenhang met het vijfde lid).

De gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger zijn van nature in Nederland in het wild levende dieren van soorten genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn. De ruige dwergvleermuis en de laatvlieger zijn tevens opgenomen in bijlage II bij het Verdrag van Bern.

Op grond van artikel 3.5, eerste, tweede en vierde lid, van de Wnb is het verboden:

- de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger opzettelijk te doden (eerste lid), en;
- de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger opzettelijk te verstoren (tweede lid), en;
- voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger te beschadigen of te vernielen (vierde lid).

² Provinciaal blad 2022, 8148, zie: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/prb-2022-8148.html>.
ODH401014

Op grond van artikel 3.3, vierde lid, en artikel 3.8, vijfde lid, van de Wnb wordt een ontheffing slechts verleend indien:

- er geen andere bevredigende oplossing bestaat;
- de ontheffing nodig is omdat één van de belangen genoemd in artikel 3.3, vierde lid, aanhef en onder b, en artikel 3.8, vijfde lid, aanhef en onder b, van de Wnb aan de orde is, en;
- de maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding respectievelijk er geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Beoordeling

Aanleiding

Maasdelta Groep heeft gezamenlijk met de gemeente Hellevoetsluis een SMP laten opstellen ter verkrijging van gebiedsgerichte ontheffingen.

Het SMP is opgesteld ten behoeve van acht veelvoorkomende ingrepen aan gebouwen binnen de bebouwde kom van de gemeente Hellevoetsluis, inclusief de kernen Nieuwenhoorn en Oudenhorn. Voor de woningcorporatie gaat het om het woonbestand en andere bouwwerken in haar bezit en geplande nieuwbouw binnen het SMP-plangebied. Een SMP is een voorbeeld van een gebiedsgerichte, programmatische aanpak. Het SMP waarborgt dat in een gebied de omstandigheden voor een beschermde soort tenminste behouden blijven of beter worden, juist ook na een (ruimtelijke) ingreep. Met een gebiedsgerichte aanpak voor inventarisaties naar het voorkomen van beschermde soorten en de ecologische functies, wordt inzicht verkregen in de functies op populatieniveau in een groot gebied. Met deze kennis kan de initiatiefnemer de aanwezige populaties proactief beschermen. Doordat er beter overzicht is van de soorten en functies voor die soorten binnen het SMP-plangebied kan er met maatregelen worden bijgestuurd om de populaties van de beschermde soorten in stand te houden, en kan tevens de biodiversiteit worden versterkt, wat een doelstelling is van het onderhavige SMP.

Het SMP richt zich op een aantal vogels die in gebouwen broeden en gebouwbewonende vleermuissoorten met jaarrond beschermde voortplantingsplaatsen en rustplaatsen. Deze soortgroepen zijn het meest kwetsbaar bij ruimtelijke ingrepen. De meest voorkomende soorten in de bebouwde kom zijn de huismus, de gierzwaluw, de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger. Het SMP richt zich daarom op deze soorten.

Het doel van het SMP is het verkrijgen van een gebiedsgerichte ontheffing van de Wnb voor de bebouwde kom van gemeente Hellevoetsluis en de kernen Nieuwenhoorn en Oudenhorn voor de komende vijf jaar. Hierna wordt verlenging voor nog eens vijf jaar aangevraagd. Met de ontheffing wil Maasdelta Groep tezamen met de gemeente Hellevoetsluis het volgende bereiken:

- gebouwbewonende soorten proactief beschermen;
- het behalen van klimaat- en energiedoelstellingen, waarbij rekening wordt gehouden met de bescherming van gebouwbewonende soorten;
- het borgen of zelfs verbeteren van de gunstige staat van instandhouding van de beschermde soorten;
- de doorlooptijd van het traject van ontheffingverlening verkorten;
- samenhangende mitigatie en natuurinclusieve inrichting.

Het SMP draagt bij aan het realiseren van bovengenoemde doelen en beweegredenen. De samenwerking binnen dit SMP wordt vastgelegd in een overeenkomst tussen partijen.

Het SMP ziet op een beperkt aantal ingrepen, de ontheffing wordt alleen aangevraagd voor deze ingrepen. Het gaat om in totaal acht specifieke ingrepen die veel voorkomen (zie pag. 9 van dit besluit).

Het SMP is opgesteld voor de komende vijf jaar. Tijdens en na deze periode zijn momenten van evaluatie nodig om het SMP bij te kunnen stellen wanneer dit nodig is. Daarnaast is deze informatie benodigd ten behoeve van een eventuele verlenging van de ontheffingsperiode met vijf jaar.

Om de lokale populaties en functies van de beschermde soorten in kaart te brengen zijn in 2014, 2017, 2018 en 2020 soortgerichte onderzoeken uitgevoerd door Bureau Stadsnatuur Rotterdam (hierna: bSR) en Regelink Ecologie & Landschap (hierna: Regelink). Het gaat om de volgende uitgevoerde onderzoeken:

Uitgevoerde onderzoeken

Titel onderzoek	Jaar van onderzoek	Soort(groep)en	Uitgevoerd door
Inventarisatie beschermde natuurwaarden Hellevoetsluis	2014	huismus, gierzwaluw, vleermuizen	bSR
Inventarisatie vogels en vleermuizen Nieuwenhoorn & Nieuw Helvoet	2017	huismus, gierzwaluw, spreeuw, vleermuizen	bSR
Verspreidingsonderzoek beschermde fauna	2018	huismus, gierzwaluw, vleermuizen, overige broedvogels	Regelink
Verspreidingsonderzoek beschermde fauna, Update vijf deelgebieden, Hellevoetsluis	2020	huismus, gierzwaluw, vleermuizen	Regelink

In 2014, 2017, 2018 en 2020 zijn nadere onderzoeken uitgevoerd. In 2014 en 2018 is er een gebiedsdekkend onderzoek uitgevoerd, aangevuld met gebiedsbrede onderzoeken in de wijken Nieuw Helvoet en Nieuwenhoorn in 2017 en 2020, zie bijlage 1 bij dit besluit.

Beoordeling huismus- en gierzwaluwonderzoek

De bebouwde kom van Hellevoetsluis is in totaal tweemaal gebiedsbreed onderzocht (2014-2017 en 2018-2020). Tijdens de onderzoeken zijn alle deelgebieden meerdere malen geïnventariseerd door ervaren ecologen. Hierbij zijn de toentertijd actuele, onderzoeksrichtlijnen³ gebruikt als uitgangspunt en basis voor de onderzoeksmethodiek. De gehanteerde onderzoekstijden, -perioden en omstandigheden zijn conform deze richtlijnen en protocollen. Het doel en de scope van de onderzoeken zijn duidelijk aangegeven en de onderzoeksmethodieken zijn navolgbaar en afdoende onderbouwd (zie ook bijlage 1).

Op grond van het bovenstaande zijn wij van mening dat met de uitgevoerde onderzoeken de relatieve verspreiding van de huismus en de gierzwaluw binnen het SMP-plangebied voldoende in kaart zijn gebracht en dat de resultaten van deze onderzoeken als uitgangspunt kunnen dienen voor het SMP.

Beoordeling vleermuisonderzoeken

De bebouwde kom van Hellevoetsluis is in totaal tweemaal gebiedsbreed onderzocht (2014-2017 en 2018-2020). Tijdens de onderzoeken zijn alle deelgebieden meerdere malen geïnventariseerd door ervaren ecologen. Hierbij zijn meerdere ochtend- en avondrondes gelopen door de deelgebieden. Voor de onderzoeken zijn de, toentertijd actuele, onderzoeksprotocollen⁴ gebruikt als uitgangspunt en basis voor de onderzoeksmethodiek.

³ Dit betreft: in 2014 de Soortenstandaard huismus en gierzwaluw uit 2014 (in 2017 vervangen door de Kennisdocumenten BIJ12), in 2017 de opgestelde inventarisatiecriteria van Sovon (■■■■■ *et al.*, 2016) en vanaf 2018 de Kennisdocumenten Huismus en Gierzwaluw, versie 1.0, juli 2017, van BIJ12.

⁴ Dit betreft: de Vleermuisprotocollen 2013 en 2017 (Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus *et al.*, 2013/2017) en de Kennisdocumenten gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis versie 1.0 juli 2017 van BIJ12.

De gehanteerde onderzoekstijden, -perioden en omstandigheden zijn conform deze protocollen. Het doel en de scope van de onderzoeken zijn duidelijk aangegeven en de onderzoeksmethodieken zijn navolgbaar en afdoende onderbouwd (zie ook bijlage 1).

Op basis van het uitgevoerde onderzoek is de aanwezigheid en verspreiding van kraamkolonies van de gewone dwergvleermuis in kaart gebracht, maar nog niet de omvang van de kraamkolonies. Het tellen van het aantal dieren in verblijfplaatsen is een geschikte manier om de populatiegrootte van vleermuizen te bepalen, en daarmee een goede en noodzakelijke graadmeter voor het monitoren van de trend van de populatie vleermuizen in Hellevoetsluis. In de antwoordbrief van 24 december 2021 wordt voorgesteld om het aantal dieren in de kraamkolonies bij de eerstvolgende monitoring te tellen en tevens de methode vleerMUS in te zetten om de aantallen/staat van instandhouding te monitoren. Om een inschatting te kunnen maken van de huidige populatieomvang van de gewone dwergvleermuis in het SMP-plangebied is het van belang dat het aantal dieren in de kraamkolonies geteld wordt, voordat deze beïnvloed kunnen worden door de geplande werkzaamheden. Om deze reden is voorschrift 9 opgenomen in de ontheffing, waarin wij hebben opgelegd dat de tellingen van het aantal dieren in de kraamkolonies uitgevoerd moeten zijn voordat activiteiten of ingrepen plaatsvinden die een effect kunnen hebben op deze kraamkolonies. Dit onderzoek heeft betrekking op de kraamkolonies, de exacte locatie van de kraamverblijfplaats van de kolonie kan immers wijzigen. De tellingen dienen uiterlijk binnen twee jaar na verlening van deze ontheffing te zijn afgerond. De tellingen van de kraamkolonies dienen gerapporteerd te worden aan de OZHZ.

Met bovenstaande aanvulling op het reeds uitgevoerde onderzoek achten wij de verrichte onderzoeksinspanning voldoende als nulmeting voor het SMP.

Conclusie beoordeling onderzoeken

Op grond van het bovenstaande zijn wij van mening dat met de uitgevoerde onderzoeken, met inachtneming van voorschrift 9, de relatieve verspreiding en lokale populaties van de huismus, de gierzwaluw, de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger binnen het SMP-plangebied voldoende in kaart zijn gebracht en dat de resultaten van deze onderzoeken als basis kunnen dienen voor een gebiedsgerichte ontheffing op basis van een SMP.

Effecten

Met bovenstaand gebiedsbreed onderzoek zijn de verspreiding en locaties van functies van de lokale populaties van de huismus, de gierzwaluw, de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger voldoende in kaart gebracht. De geplande ruimtelijke ingrepen zijn duidelijk omschreven en ingedeeld in verschillende categorieën. Voor iedere categorie (zie ook pag. 9 van dit besluit) is een effectenbeoordeling opgesteld met daarbij specifieke maatregelen om negatieve effecten zoveel mogelijk te voorkomen. Hierbij is niet alleen gebruik gemaakt van de aanwezige kennis over de verspreiding en aanwezigheid van de soorten op basis van de uitgevoerde onderzoeken, maar ook van bekende verspreidingsgegevens en kennis van populaties in de omgeving van Hellevoetsluis (eiland Voorne-Putten). Door de samenwerking van Maasdelta Groep met de gemeente Hellevoetsluis worden cumulatieve effecten voorkomen en wordt mitigatie en compensatie afgestemd, ook met betrekking tot groenbeheer en de groene inrichting van het SMP-plangebied.

De (mogelijke) effecten op de lokale populaties en functies zijn per soortgroep en soort werkzaamheden beschreven en middels een concreet stappenplan wordt toegelicht hoe effecten op de lokale populatie tegengegaan worden en functies behouden blijven. Dit betreffen zowel aanwezige functies als potentiële functies, waardoor de soorten beschikking blijven houden over een netwerk van functies en voldoende leefgebied.

Beoordeling effecten

Op grond van het bovenstaande zijn wij van mening dat de (mogelijke) effecten van de geplande ingrepen in relatie tot de aanwezige populaties en hun functies voldoende in kaart zijn gebracht.

Maatregelen

Voorgestelde maatregelen

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de huismus, de gierzwaluw, de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger tot een minimum te beperken, worden maatregelen voorgesteld zoals beschreven in de werkprotocollen die onderdeel uitmaken van het SMP.

De geplande ingrepen die onder de ontheffingaanvraag vallen zijn ingedeeld in categorieën waarbij de (mogelijke) effecten op de soorten en hun functies centraal staan. Per categorie is een werkprotocol opgesteld die in de betreffende situatie gebruikt dient te worden. In de werkprotocollen staan de mogelijke uitvoeringsperioden voor de werkzaamheden beschreven. Deze perioden zijn afhankelijk van de kwetsbare perioden van de beschermde soorten. Daarnaast staan de aangepaste werkwijzen in de werkprotocollen beschreven, waarbij negatieve effecten op de beschermde soorten zoveel mogelijk worden voorkomen.

In totaal zijn er acht werkprotocollen opgesteld voor de werkzaamheden:

1. Sloop;
2. (Na-)isoleren spouwmuur;
3. Vervangen goten, boeiboorden, windveren;
4. Vervangen kozijnen;
5. Reinigen gevels, vervangen voegwerk en schilderwerkzaamheden;
6. Werkzaamheden aan de gevel;
7. Grote werkzaamheden aan het dak;
8. Kleine werkzaamheden aan het dak.

Daarnaast zijn er drie werkprotocollen opgesteld voor de realisatie van tijdelijke en permanente voorzieningen in bestaande bebouwing en nieuwbouw en een apart procesdocument voor de omgang met verblijfplaatsen van de laatvlieger.

Binnen elk werkprotocol is een beslisschema opgenomen, waarmee kan worden bepaald welke paragrafen en maatregelen van het betreffende protocol gebruikt moeten worden. Aan de werkprotocollen is de webapplicatie FloraFaunaCheck.nl verbonden die integraal onderdeel uitmaakt van de werkprotocollen. In het SMP en de werkprotocollen zijn de gebouwen ingedeeld in gebouwen met een hoge potentie, matige potentie of lage potentie voor beschermde soorten. Dit correspondeert met de webapplicatie waarin gebouwen worden aangeduid met een hoge kans, matige kans of lage kans. De indeling van de gebouwen op kans/potentie is gebaseerd op de resultaten van de uitgevoerde gebiedsbrede onderzoeken in combinatie met een gebouw-analyse. Een hoge potentie, bij de uitvoering van werkzaamheden, staat gelijk aan aanwezigheid van een functie (aanwezigheid hoeft niet aangetoond te zijn). Bij een matige kans is het pand en/of de omgeving ongeschikt of onaantrekkelijk, maar kan aanwezigheid niet volledig worden uitgesloten en bij lage kans is aanwezigheid van functies zeer onwaarschijnlijk. Alle werkprotocollen volgen dezelfde opbouw (zie pag. 10 van dit besluit).

De voorgestelde maatregelen zijn ingedeeld op basis van de mogelijke effecten van de betreffende werkzaamheden op de beschermde soorten en functies in relatie tot de potentie van de gebouwen. In grote lijnen betreffen de voorgestelde maatregelen de volgende acties:

- Bij alle werkprotocollen zijn tabellen opgenomen met de kwetsbare perioden voor de soorten en functies die voor de betreffende werkzaamheden van toepassing zijn. Hierbij wordt tevens aangegeven of werkzaamheden mogelijk zijn, onder voorwaarden mogelijk zijn of niet uitgevoerd kunnen worden;
- Bij (mogelijke) ingrijpende werkzaamheden voor de beschermde soorten zoals sloop, (na-)isolatie spouwmuur en grote werkzaamheden aan het dak, worden standaard veldcontroles voorafgaand aan de werkzaamheden verplicht gesteld. Bij ingrijpende werkzaamheden is ongeschikt maken van alle bebouwing met hoog potentieel of aanwezigheid van de soorten een verplichting. Het ongeschikt maken wordt altijd uitgevoerd buiten de kwetsbare perioden;
- Bij kleine werkzaamheden waarbij verblijfplaatsen van vleermuizen mogelijk verstoord worden, wordt voorafgaand aan de werkzaamheden een visuele controle of een controle met endoscoop uitgevoerd. Dit betreffen onder andere werkzaamheden aan boeiboorden, windveren, dakgoten, kleine werkzaamheden aan het dak en schilderwerkzaamheden. Bij aanwezigheid van vleermuizen wordt de bebouwing ongeschikt gemaakt door het plaatsen van exclusion flaps en wordt gewacht tot de vleermuizen de verblijfplaats uit zichzelf hebben verlaten. Ongeschikt maken gebeurt alleen in de actieve periode van de vleermuizen, tussen 15 april tot en met 15 oktober. Bij aanwezigheid van een kraamverblijfplaats worden aanvullende maatregelen getroffen;
- In de werkprotocollen wordt geborgd dat geen verstoring plaatsvindt van nesten van de huismus of de gierzwaluw binnen het broedseizoen. Dit betreft zowel grote als kleine werkzaamheden;
- In de werkprotocollen staan de eisen en randvoorwaarden voor de wijze van ongeschikt maken per soort en ingreep beschreven;
- Bij grootschalige werkzaamheden aan een woning/meerdere woonblokken wordt altijd een ecooloog betrokken om te waarborgen dat alle maatregelen op de juiste wijze worden toegepast en om de uitvoering te begeleiden;
- Wanneer ingrijpende werkzaamheden op grote schaal plaatsvinden (zoals sloop/renovatie van meerdere woningen) en er zijn verblijf- of nestplaatsen van de huismus, de gierzwaluw en/of vleermuizen aanwezig, dan wel de bouwwerken hebben hoge potentie voor vleermuizen, dan wordt er gefaseerd in tijd en ruimte;
- De aanwezigheid van alternatieve (permanente) voorzieningen binnen de actieradius van de betreffende soorten wordt geborgd tijdens en na de werkzaamheden;
- In beginsel wordt altijd gebruik gemaakt van permanente alternatieven tijdens en na werkzaamheden. Waar deze niet (voldoende) voorhanden zijn worden tijdelijke voorzieningen ingezet tot er wel voldoende permanente alternatieven aanwezig zijn;
- Bij het realiseren van permanente voorzieningen wordt in eerste instantie altijd het gebouw zelf geschikt gemaakt voor de beschermde soorten. Indien dit niet mogelijk is, wordt gebruik gemaakt van (geschakelde) inbouwkasten. De minimale taakstelling per gebouw, op basis van de potentie van het gebouw, staat beschreven in werkprotocol 9. In de werkprotocollen 9 en 10 staan meerdere opties beschreven voor natuurinclusief bouwen voor alle beschermde soorten in bestaande bouw en nieuwbouw.
- In werkprotocol 11 staan randvoorwaarden en eisen beschreven bij het gebruik van tijdelijke alternatieve voorzieningen voor de beschermde soorten;
- In de werkprotocollen wordt beschreven wat de benodigde stappen zijn bij het aantreffen van beschermde soorten en functies die niet tot de ontheffing behoren. Hierin worden tevens een aantal algemene vogelsoorten als vogels van categorie vijf benoemd (zoals spreeuw, zwarte roodstaart, huiszwaluw en boerenzwaluw)⁵;
- De zorgplicht wordt beschreven.

⁵ <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2021/04/Lijst-jaarrond-beschermde-vogelnesten.pdf>.
ODH401014

Het Procesdocument laatvlieger betreft een aanvulling op het opgestelde stappenplan in het SMP en de bijbehorende werkprotocollen 1 tot en met 11. Het procesdocument is opgesteld om duidelijkheid te verschaffen over de te volgen werkwijze en stappen bij het aantreffen of mogelijke aanwezigheid van de laatvlieger. De te nemen stappen betreffen samengevat:

- bepalen aanwezigheid van de laatvlieger en functie,
- verblijfplaatsen van de laatvlieger blijven behouden. In eerste instantie wordt altijd gezocht naar een mogelijkheid om de verblijfplaatsen te behouden.
- indien behoud niet mogelijk is, wordt altijd gewerkt met inpassende en permanente alternatieven, waarbij:
  - o de huidige verblijfplaats zoveel mogelijk behouden dan wel nagemaakt wordt,
  - o invliegopeningen op dezelfde locatie blijven,
- fasieren van werkzaamheden om netwerken van verblijfplaatsen van de laatvlieger te behouden,
- aanhouden van gewenningsperioden voor de laatvlieger,
- gebruik van (tijdelijke) kasten voor de laatvlieger is uitgesloten,
- monitoring van kraamkolonies,
- verplichte ecologische begeleiding.

Het omgaan met verblijfplaatsen van de laatvlieger betreft maatwerk, waardoor betrokkenheid van een ecooloog altijd noodzakelijk is. Het procesdocument betreft een levend document. Dit betekent dat, mochten er nieuwe inzichten komen voor bewezen succesvolle compensatie voor laatvlieger, dan wordt dit document hiermee aangevuld. Het omschreven stappenplan blijft gelijk. Er wordt jaarlijks geëvalueerd of aanvullingen/wijzigingen aan de orde zijn, deze aanvullingen worden ter goedkeuring voorgelegd aan het bevoegd gezag.

Beoordeling maatregelen

In het hiernavolgende beoordelen wij of de voorgestelde maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort (huismus en gierzwaluw; artikel 3.3 Wnb) respectievelijk er geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan (laatvlieger, gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis; artikel 3.8 Wnb).

De werkzaamheden waarvoor ontheffing wordt aangevraagd, zijn ingedeeld in categorieën. De categorieën zijn ingedeeld op basis van de ernst van de (mogelijke) effecten van de ingreep en het soort maatregelen die noodzakelijk zijn om negatieve effecten op beschermde soorten te voorkomen of te verzachten. Hierdoor staan de maatregelen in verhouding met de geplande ingrepen. Dat houdt bijvoorbeeld in dat voor sloop andere (strengere) maatregelen van toepassing zijn dan bij schilderwerkzaamheden. Door het gebiedsdekkende en uitgebreide basisonderzoek is een representatief beeld verkregen van de aanwezige kolonies en verspreiding van de beschermde soorten en hun functies binnen het SMP-plangebied. Door vervolgens 'aanwezigheid' en 'hoge potentie' als gelijkwaardig te categoriseren in de werkprotocollen en de maatregelen daarop af te stemmen wordt erop ingezet het doden en verwonden van vleermuizen, huismussen en gierzwaluwen te voorkomen. Echter, vanwege de verborgen leefwijze van vleermuizen en hun verhuisgedrag is het niet mogelijk om het doden en verwonden van individuen van vleermuizen helemaal uit te sluiten. Tegelijkertijd behouden de gebouwen voldoende potentiële functies na de uitvoering van ingrepen. Het verstoren van nesten van de huismus en de gierzwaluw in de broedperiode wordt te allen tijde voorkomen en verstoring van verblijfplaatsen van vleermuizen wordt tot een minimum beperkt. Tevens wordt zorggedragen dat er te allen tijde voldoende (tijdelijke) alternatieve voorzieningen aanwezig zijn.

Onderstaand volgen opmerkingen en aanvullingen met onderbouwingen op specifieke aspecten uit de werkprotocollen:

Beslisboom op basis van de webapplicatie

De potentie of kans opgenomen in de webapplicatie is grotendeels bepaald op basis van de resultaten van de uitgevoerde onderzoeken. Zo krijgen locaties die geschikt zijn voor een soort en functie (bijvoorbeeld met betrekking tot vleermuizen: alle gebouwen met spouwmuur) automatisch een hoge potentie. Ook als binnen een vastgestelde straal van de gebouwen een functie voorkomt, wordt de potentie als hoog aangegeven voor die betreffende soort. Alle panden met een hoge potentie worden behandeld alsof de soort er daadwerkelijk aanwezig is met een extra controle op aanwezigheid van kwetsbare functies zoals kraamverblijfplaatsen van vleermuizen en verblijfplaatsen van de huismus of de gierzwaluw. Ook bij panden met een matige potentie wordt, als doden en verwonden van individuen niet geheel uitgesloten kan worden, altijd een extra controle uitgevoerd en/of worden gebouwen ongeschikt gemaakt voor de start van de werkzaamheden.

De webapplicatie is grotendeels gebaseerd op de resultaten, die zijn voortgekomen uit de uitgevoerde onderzoeken in 2014, 2017, 2018 en 2020 en panden die potentieel geschikt zijn voor SMP-soorten en hun functies worden automatisch behandeld alsof er daadwerkelijk dieren aanwezig kunnen zijn. In de werkprotocollen wordt vervolgens een zorgvuldige werkwijze beschreven die is afgestemd op de desbetreffende soort en de uit te voeren werkzaamheden om zo doden en verwonden van dieren zoveel mogelijk te voorkomen. Tot slot worden er in de nieuwe situatie bij hoge of matige potentie altijd natuurinclusieve maatregelen genomen en wordt bij lage potentie gekeken naar mogelijkheden om ook dan natuurinclusief te werk te gaan. Met deze werkwijze wordt zorgvuldig omgegaan met de soorten en hun functies en netwerk. Zo wordt, door automatisch een gebied rondom een kolonie huismussen en gierzwaluwen of kraamverblijfplaats van vleermuizen als hot-spot aan te merken, ook rekening gehouden met verhuisgedrag van dieren.

Werkprotocollen

Bij het SMP horen verschillende werkprotocollen. Alle werkzaamheden onder het SMP worden onder deze werkprotocollen uitgevoerd. In de werkprotocollen zijn maatregelen opgenomen om het verstoren van soorten en functies zoveel mogelijk te beperken en verwonden en doden van individuen te voorkomen door onder andere:

- te werken buiten kwetsbare perioden;
- bebouwing voor start werkzaamheden ongeschikt te maken;
- ecologische controles en toezicht uit te voeren;
- het waarborgen van voldoende alternatieven voor start werkzaamheden;
- duidelijke richtlijnen en instructies bij de toepassing van de werkprotocollen en maatregelen.

De werkzaamheden waarvoor ontheffing wordt aangevraagd zijn per ecologisch werkprotocol uitgewerkt en beschreven. De werkprotocollen zijn gebaseerd op de kennis van de aanwezigheid en verspreiding van de populaties van de SMP-soorten in het SMP-plangebied, waarbij rekening gehouden wordt met onzekerheden, waaronder verhuisgedrag van soorten, de termijn van de ontheffing en ontwikkelingen van populaties en functies in tijd en ruimte. Door deze opzet wordt het verstoren van functies zo veel als mogelijk beperkt en het doden van individuen zoveel mogelijk voorkomen.

In voorschrift 10 hebben wij een maatregel in de ecologische werkprotocollen op één punt aangescherpt. Dit betreft de verstoringsvrije afstand van werkzaamheden aan het dak tot verblijfplaatsen van de huismus en de gierzwaluw. Wij achten deze aanscherping noodzakelijk, aangezien beide soorten in het broedseizoen gevoelig zijn voor verstoring door werkzaamheden aan het dak. Conform de aanvraag zijn werkzaamheden aan het dak toegestaan tot op twee meter van de aanwezige nesten. Met name tijdens het broeden zijn beide soorten kwetsbaar en gevoelig voor verstoring. Bij een afstand van twee meter tot nesten die in gebruik zijn kan niet voldoende gewaarborgd worden dat de soorten geen negatieve effecten zullen ondervinden van de werkzaamheden. Bij aanwezigheid van een in gebruik zijnde nest- en/of verblijfplaats van de huismus of de gierzwaluw moet in de

kwetsbare periode van deze soorten een verstoringvrije zone worden gehandhaafd van vijf meter. Dit houdt in dat geen werkzaamheden uitgevoerd of steigers geplaatst mogen worden binnen een straal van vijf meter van een in gebruik zijnde nest- en/of verblijfplaats. Bij aanwezigheid van de huismus kan buiten de broedperiode tot een afstand van drie meter van de nest- en/of verblijfplaats gewerkt worden, mits werkzaamheden maximaal één werkdag duren en invliegopeningen vrij blijven.

Procesdocument laatvlieger

In het Procesdocument laatvlieger worden aanvullende maatregelen gesteld bij een aanwezigheid of hoge potentie van de laatvlieger. In het document staan de te doorlopen stappen en prioritering van keuzemogelijkheden vermeld om verstoring door de werkzaamheden zoveel mogelijk te voorkomen en het doden van individuen te voorkomen. Hiernaast staan opties en randvoorwaarden benoemd om te waarborgen dat op lange termijn potentieel geschikte verblijfplaatsen beschikbaar blijven en dat deze worden gemonitord.

De aanvullende maatregelen/randvoorwaarden worden gesteld bij geplande werkzaamheden aan alle gebouwen met een hoge potentie of aanwezigheid van verblijfplaatsen van de laatvlieger. Randvoorwaarden die onder andere benoemd zijn in het procesdocument betreffen:

- werkzaamheden aanpassen om verblijfplaatsen van de laatvlieger te behouden;
- beschrijving en verplichting van ecologische begeleiding bij aanwezigheid van de laatvlieger;
- randvoorwaarden voor het realiseren van alternatieve verblijfplaatsen voor de laatvlieger;
- bij (tijdelijke) mitigatie voor de laatvlieger kan geen gebruik gemaakt worden van tijdelijke kasten, mitigatie voor de laatvlieger betreft te allen tijde in pandige voorzieningen;
- de kwetsbare periode voor kraamverblijfplaatsen van laatvlieger betreft de periode van 15 april tot en met 31 juli;
- concretiseren van gewenningsperioden.

In het procesdocument staat beschreven dat in het uiterste geval tijdelijke kasten kunnen worden aangeboden als tijdelijk alternatief voor laatvlieger. Tot op heden is het toepassen van tijdelijke kasten voor laatvlieger niet succesvol gebleken. Hierbij wordt dan ook in voorschrift 11 opgenomen dat alternatieven voor de laatvlieger te allen tijde uit in pandige verblijfplaatsen dienen te bestaan.

Waarborgen van aanbod van verblijfplaatsen

Van alle maatregelen waarmee vervangende verblijfplaatsen worden gerealiseerd wordt een salderingsboekhouding bijgehouden. Met het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen kan aan de hand van de salderingsboekhouding worden bepaald of er reeds voldoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn voor de beschermde soorten. Een ingreep kan pas plaatsvinden wanneer uit de boekhouding blijkt dat er genoeg alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn binnen 200 meter van het werkgebied en dat deze maatregelen op tijd zijn gerealiseerd. Wanneer deze alternatieven niet tijdig voorhanden zijn, dan moeten alsnog permanente voorzieningen of (in het uiterste geval) tijdelijke voorzieningen getroffen worden. Het bijhouden van de boekhouding is een gedeelde verantwoordelijkheid van beide ontheffingshouders, gemeente Hellevoetsluis en Maasdelta Groep. De salderingsboekhouding kan (net als nieuwe resultaten van soortinventarisaties) bijgehouden worden in WebGIS. Het bijhouden van de boekhouding gebeurt continu, zodat de boekhouding bij elke raadpleging actueel is.

Ambitie: creëren van plussen

Maasdelta Groep neemt in haar beleid op dat:

- bij alle nieuwbouwprojecten wordt gekeken naar de mogelijkheid tot natuurinclusief bouwen. Hierbij wordt ingezet op robuuste verblijfplaatsen voor beschermde soorten en indien mogelijk de inrichting van functioneel leefgebied in de directe omgeving van de nieuwbouw;
- bij renovatie- en verduurzamingswerkzaamheden aan bestaande gebouwen natuurinclusieve voorzieningen te realiseren, ook als er geen soorten zijn aangetroffen;

- alle gebouwen die nu matig geschikt zijn voor de SMP-soorten (op basis van FloraFaunaCheck.nl) worden natuurinclusief opgeleverd voor de betreffende soorten.

Naast het behouden van voldoende verblijfplaatsen bij ingrepen wordt ook proactief ingezet op het verbeteren van functioneel leefgebied en voorzieningen voor vaste verblijfplaatsen van de huismus, de gierzwaluw, de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger. Met andere woorden: er worden “ecologische plussen” gecreëerd. Het doel is om hiermee bij te dragen aan het versterken van biodiversiteit in het algemeen en van de lokale populaties in het bijzonder, om daarmee de staat van instandhouding van de beschermde soorten te verbeteren. De ambities worden geborgd middels de ecologische werkprotocollen voor het realiseren van alternatieve verblijfplaatsen in bestaande gebouwen en nieuwbouw. In deze werkprotocollen staat onder andere een minimale taakstelling benoemd voor nieuwe verblijfplaatsen in bestaande gebouwen en voor in nieuwbouw. Teven worden minimale randvoorwaarden gesteld aan de kwaliteit en locatie van nieuwe verblijfplaatsen voor de SMP-soorten.

Planning

De planning van de projecten wordt met de OZHZ gecommuniceerd conform voorschrift 1. De OZHZ dient tweemaal per jaar de globale planning te ontvangen van het opvolgende half jaar. Bij het doorgeven van deze planning is er tevens de mogelijkheid om praktische zaken en voorstellen voor kleine (praktische) wijzigingen door te geven aan de OZHZ en eventueel gezamenlijk te bespreken. Maasdelta Groep en de gemeente Hellevoetsluis kunnen dit moment tevens gebruiken om gezamenlijk in overleg te gaan met de OZHZ ten behoeve van de onderlinge afstemming. De OZHZ draagt zorg voor vaste contactpersonen voor deze meldingen.

Grote wijzigingen in de planning, bijvoorbeeld projecten die voor enkele maanden worden uitgesteld of vervroegd, worden per e-mail gemeld aan de OZHZ. Planningen en meldingen van de planning worden bij de OZHZ gemeld onder vermelding van: ‘SMP + gemeente naam + Maasdelta’.

Conclusie

Op grond van voorgaande overwegingen zijn wij van mening dat met de werkwijze en maatregelen opgenomen in het SMP, aangescherpt op punten in de voorschriften, negatieve effecten zoveel mogelijk worden beperkt. Middels de maatregelen wordt gewaarborgd dat zorgvuldig met de SMP-soorten en hun functies omgegaan wordt. Er wordt proactief ingezet op het behouden en versterken van netwerken en aanwezige functies, waardoor de kwaliteit en kwantiteit van leefgebied behouden blijft. De combinatie van de ecologisch werkprotocollen, de opgestelde ambities en het complete beeld van de verspreiding van de SMP-soorten in het plangebied maken dat maatregelen volledig en effectief ingezet en gemonitord kunnen worden.

Staat van instandhouding

Om inzicht te krijgen in de populatieontwikkelingen van de beschermde soorten en de effectiviteit van de maatregelen wordt het soortgericht onderzoek periodiek herhaald. Met deze monitoring wordt bepaald of de staat van instandhouding gunstig blijft en of deze wordt versterkt. De monitoring is gericht op de populaties van soorten waarvoor de ontheffing is afgegeven, namelijk de huismus, de gierzwaluw, de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger binnen het SMP-plangebied. Per monitoringsjaar wordt een notitie opgesteld met daarin de monitoringsresultaten van het uitgevoerde onderzoek. In deze notitie wordt ook aangegeven of bijsturing of aanpassing van het SMP nodig is, in het geval de verwachte resultaten uitblijven. In de notitie wordt dan een voorstel gedaan voor aanpassing. In verband met hiaten in kennis ten aanzien van de laatvlieger, wordt de monitoring ook gebruikt om meer kennis over deze vleermuissoort te verkrijgen. Deze notitie wordt jaarlijks vóór 1 februari van het opvolgende jaar naar de OZHZ gestuurd.

Om de staat van instandhouding van huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen in het SMP-plangebied te onderzoeken worden de volgende punten gemonitord:

- effectiviteit van de gerealiseerde voorzieningen;
- populatiegrootte en trends in de populatie;
- verspreiding van beschermde soorten en functies van deze soorten in het SMP-plangebied;
- beschikbaarheid potentiële verblijfplaatsen en nestlocaties;
- connectiviteit tussen de leefgebieden.

Opzet monitoring:

- per jaar worden vier deelgebieden volledig geïnventariseerd op huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen. Dit betekent dat alle deelgebieden binnen het SMP-plangebied elke vijf jaar opnieuw geïnventariseerd zijn, waarbij ook de nieuw aangebrachte voorzieningen zijn meegenomen;
- jaarlijks worden de massawinterverblijven van de gewone dwergvleermuis in de gehele gemeente onderzocht;
- om het jaar wordt door middel van vier ochtendrondes alle kraamverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis gemonitord. Dit zal plaatsvinden in jaar twee en vier en bij verlenging van de ontheffing ook in jaar zes, acht en tien;
- bekende verblijfplaatsen van laatvlieger en deelgebieden waar laatvlieger aanwezig is, worden om het jaar gemonitord middels twee avondrondes tijdens de kraamperiode;
- als aanvulling op de inventarisatie in de deelgebieden worden er voor vleermuizen transecttellingen uitgevoerd, volgens het Meetnet Urbane Soorten (vleerMUS).

Monitoring laatvlieger

Om de populatie laatvliegers te monitoren is een methodiek noodzakelijk gericht op de laatvlieger. Omdat laatvliegers vaak gedurende de nacht terugkomen en minder consistent zwermgedrag vertonen in de ochtend, wordt om het jaar en in de deelgebieden waar laatvlieger aanwezig is, een extra inspanning van twee avonden voorgeschreven (voorschrift 13). Dit is van toepassing op alle deelgebieden waar laatvlieger wordt waargenomen, inclusief de waarnemingen in het kader van de monitoring van andere soorten en transecttellingen. Voor onderzoekstijden en omstandigheden dient het meest actuele en geschikte Vleermuisprotocol dan wel onderzoeksrichtlijn voor de laatvlieger gehanteerd te worden. Als alternatief kunnen andere onderzoeksmethodieken als vangen en zenderen ingezet worden, mits voorafgaand afstemming plaatsvindt met de OZHZ en hiermee wordt ingestemd. Door vangen en zenderen van dieren kunnen verblijfplaatsen vaak effectiever opgespoord worden, maar dit is niet op alle situaties van toepassing.

Effectiviteit toegepaste mitigatie

Alle nieuw gerealiseerde verblijfplaatsen worden bijgehouden in de salderingsboekhouding. Ook in het verleden (voor 2020) geplaatste voorzieningen worden in de salderingsboekhouding opgenomen. Hiermee zijn alle alternatieve verblijfplaatsen en nestlocaties bekend. Tijdens de monitoring wordt onderzocht of deze alternatieve voorzieningen functioneel zijn en of zij in dat jaar in gebruik zijn.

Monitoring van de populatie

Door jaarlijks een vijfde van de deelgebieden te onderzoeken wordt inzichtelijk hoe het met de populaties en verspreiding van de populaties van huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen in het SMP-plangebied gaat.

Doorontwikkeling en validatie geschiktheidsanalyse

Voor het in kaart brengen van de potentie van gebouwen voor de huismus, de gierzwaluw en vleermuizen is gebruik gemaakt van een geschiktheidsanalyse. De resultaten uit onderzoeken en monitoring worden gebruikt om de methodiek van de geschiktheidsanalyse verder te ontwikkelen en actualiseren. Ook kunnen de resultaten van de

analyse aan de hand van eerder onderzoek gevalideerd worden. Nieuwe verblijfplaatsen die zijn opgenomen in de salderingsboekhouding worden meegenomen in deze analyse.

Waarborgen van de staat van instandhouding middels SMP

De Wnb vereist dat voor vogels ingrepen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten. Voor vleermuizen vereist de wet dat ingrepen geen afbreuk doen aan het streven de populaties van de betrokken soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Door het nemen van mitigerende en compenserende maatregelen en het toepassen van alternatieve werkwijzen waarbij negatieve effecten zo veel mogelijk beperkt blijven of worden voorkomen, moet de staat van instandhouding van deze beschermde soorten geborgd blijven. Door de combinatie van het grondige basisonderzoek, verspreid over meerdere jaren, de ecologisch werkprotocollen en de opgestelde ambities worden maatregelen effectief en efficiënt ingezet waarbij zowel de kwaliteit als de kwantiteit van het leegbied op de langere termijn gewaarborgd is. Hiernaast worden negatieve effecten zoveel mogelijk gemitigeerd en wordt, door zorgvuldig met de soorten om te gaan, doden van huismus en gierzwaluw voorkomen en het doden van vleermuizen zoveel als mogelijk voorkomen. Hierbij wordt rekening gehouden met de ecologie van dieren met betrekking tot kwetsbare perioden, verhuisgedrag, ontwikkeling van populaties en wijzigingen in verspreiding over de langere termijn.

Een groot voordeel van het SMP is de mogelijkheid van een integrale aanpak op een groter oppervlak voor meerdere soorten. Maasdelta Groep heeft op basis van het SMP een goed beeld van de verspreiding en belangrijke functies van de SMP-soorten. Vanwege het SMP, het daar aan ten grondslag liggende ecologisch onderzoek en de bijbehorende ecologische werkprotocollen is het hierom niet noodzakelijk om voor de ingrepen waar ontheffing voor wordt aangevraagd aanvullend onderzoek te vereisen, het SMP waarborgt een zorgvuldige omgang met de soorten en hun functies. Door de integrale aanpak en de in het beleid opgenomen ambities, mag worden verwacht dat zij bijdragen aan een voor de soorten positieve inrichting van de bebouwde omgeving. Op basis van het SMP wordt een wezenlijke invloed op de regionale of landelijke staat van instandhouding niet verwacht. Het streven van het SMP is om de staat van instandhouding van de aangevraagde beschermde soorten te verbeteren.

De staat van instandhouding van de beschermde soorten wordt geborgd door tijdens werkzaamheden de opgestelde ecologisch werkprotocollen te volgen. Verstoring van functies en individuen wordt zoveel mogelijk voorkomen door onder andere buiten de kwetsbare perioden te werken, zorg te dragen dat te allen tijde voldoende geschikte alternatieven aanwezig zijn, bebouwing voor het uitvoeren van werkzaamheden ongeschikt te maken en ecologische begeleiding. Kwantitatieve en kwalitatieve randvoorwaarden zijn opgesteld voor de nieuwe voorzieningen en er wordt een prioritering aangehouden om verstoring zo veel mogelijk te voorkomen. De effectiviteit van de nieuwe voorzieningen van de soorten wordt gecontroleerd door monitoring ervan. Doordat Maasdelta Groep een goed beeld heeft van de verspreiding en aanwezigheid van belangrijke functies van de soorten kunnen deze ecologisch werkprotocollen effectief toegepast worden. Ingrepen worden op aangepaste wijze uitgevoerd zodat het doden en verwonden van dieren zo veel mogelijk wordt voorkomen.

Vanwege de ecologie van vleermuizen kan het doden en verwonden van dieren nooit helemaal uitgesloten worden. Dit is praktisch onmogelijk vanwege de mobiliteit en onvoorspelbaarheid van vleermuizen, maar ook omdat individuen zich in sommige situaties zeer goed verscholen kunnen houden (bijvoorbeeld een individuele vleermuis die een avond niet uitvliegt). Hierom is tevens ontheffing aangevraagd voor het doden en verwonden van vleermuizen in worst-case scenario's.

Staat van instandhouding laatvlieger

Met betrekking tot de laatvlieger is nog veel kennis niet gebundeld. Zomer-, kraam- en winterverblijfplaatsen zijn moeilijk te vinden en het paarsysteem is in feite ook nog onbekend van deze vleermuissoort. De laatvlieger is lastiger te onderzoeken dan veel andere vleermuissoorten, omdat de soort op vrij willekeurige momenten in de nacht terugkeert naar verblijfplaatsen binnen zijn netwerk, waardoor verblijfplaatsen moeilijker te vinden zijn. Ook vertoont de soort geen baltsgedrag waardoor paarverblijfplaatsen lastiger zijn op te sporen. Er is aldus sprake van kennishiaten en de landelijke en provinciale staat van instandhouding van de laatvlieger is dan ook onbekend.

Tijdens de ecologische onderzoeken voor het SMP zijn meerdere kolonies van de laatvlieger, verspreid over meerdere jaren, in beeld gebracht. Hierdoor is er een goed beeld van de lokale populatie. In het opgestelde monitoringsplan wordt met name ingezet op het vinden en monitoren van kraamkolonies middels ochtendronde. Omdat laatvliegers vaak vroeger in de nacht terugkeren en veel kolonies in de ochtend geen zwermgedrag vertonen is in voorschrift 13 een extra monitoringsplicht opgenomen voor de laatvlieger. Bekende verblijfplaatsen van de laatvlieger en deelgebieden waar de laatvlieger aanwezig is worden om het jaar gemonitord middels twee avondronde. Bij vermoedelijke aanwezigheid van een nieuwe kraamkolonie of kraamverblijfplaats zonder dat de locatie bekend is, is een aanvullende inspanning om deze te vinden noodzakelijk. Dit kan eventueel met experimentele methodieken of het vangen en zenderen van de laatvlieger (zie ook eerdere overwegingen). Voor onderzoekstijden en omstandigheden dient het meest actuele en geschikte Vleermuisprotocol dan wel onderzoeksrichtlijn voor de laatvlieger gehanteerd te worden.

Omdat er weinig informatie over verblijfplaatsen van de laatvlieger beschikbaar is, is ook nauwelijks iets bekend over de typen verblijfplaatsen die deze soort gebruikt. Wel is bekend dat laatvliegers warmteminnend zijn en een sterke voorkeur hebben voor inpannige, grotere, verblijfplaatsen met diverse microklimaten. In het Procesdocument laatvlieger zijn randvoorwaarden opgenomen waaraan voorzieningen voor laatvlieger moeten voldoen. Uit de monitoring van maatregelen gaat blijken of en welke voorzieningen door de laatvlieger worden gebruikt. Indien de verwachte resultaten uitblijven, is bijsturing met andere maatregelen mogelijk.

Beoordeling staat van instandhouding

De lokale staat van instandhouding van de huismus, de gierzwaluw, gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger wordt geborgd door het nemen van voldoende mitigerende en compenserende maatregelen bij de geplande ingrepen, overcompensatie, het borgen van voldoende leefgebied op de lange termijn en het bijhouden van een boekhouding van de uitgevoerde maatregelen en aanbod aan verblijfplaatsen. De lokale populatie en aanwezige en nieuw gerealiseerde en de geplaatste voorzieningen worden gemonitord.

Op grond van het vorenstaande zijn wij van mening dat de voorstelde maatregelen in het SMP en de bijbehorende werkprotocollen en het procesdocument, met inachtneming van de voorschriften, voldoende zijn om negatieve effecten te voorkomen dan wel tot een minimum te beperken. Het uitvoeren van de werkzaamheden conform voorgenoemd kader, leidt niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de huismus, de gierzwaluw, de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger. Het biedt juist de mogelijkheid om concrete ecologische plussen te realiseren vanuit de ambitie van het SMP om de staat van instandhouding van de betrokken soorten te verbeteren.

Belangenonderbouwing

Met betrekking tot de huismus en de gierzwaluw is ontheffing aangevraagd op grond van de belangen:

- in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
- ter bescherming van flora of fauna.

Met betrekking tot de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger is ontheffing aangevraagd op grond van de belangen:

- in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Belang bescherming (wilde) flora en fauna

Met het SMP worden de betreffende soorten op populatieniveau beschermd. Middels het SMP worden niet een of enkele verblijfplaatsen of nestlocaties beschermd of gemitigeerd en gecompenseerd; het doel is niet alleen om de staat van instandhouding te waarborgen, maar ook juist om deze te verbeteren. Insteek van Maasdelta Groep tezamen met de gemeente Hellevoetsluis is om natuurinclusief bouwen en werken de standaard te maken in Hellevoetsluis, waarmee de aanwezige gebouwbezonende soorten en mogelijk ook andere soorten, op lange termijn in de gemeente kunnen blijven voortbestaan en kunnen worden versterkt. Middels monitoring wordt de effectiviteit van de maatregelen bepaald, zodat ook tussentijds kan worden bijgestuurd mochten de monitoringsresultaten daartoe onverhoopt aanleiding geven. Met de onderzoeken wordt er steeds meer kennis verkregen over de aanwezige soorten en functies en hiaten in kennis kunnen worden opgelost (laatvlieger). De beslisboom middels de webapplicatie, in combinatie met de werkprotocollen voor tijdelijke en permanente compensatie, borgt niet alleen dat er voldoende wordt gecompenseerd voor wat er verloren gaat als gevolg van de werkzaamheden, maar bereikt ook dat er ecologische plussen worden gerealiseerd voor de betrokken soorten. Doordat Maasdelta Groep samenwerkt met de gemeente Hellevoetsluis, kunnen de deelprojecten onder het SMP beter worden afgestemd, wordt informatie gebundeld en is het bereiken van dit doel van het SMP ook beter mogelijk. De gemeente is verantwoordelijk voor het beheer van de openbare ruimte, dat zich in de omgeving bevindt van het woonbezit van Maasdelta Groep. Voor beschermde soorten is niet alleen een vervangende verblijfplaats of nestlocatie van belang, maar eveneens de omgeving waarin deze gerealiseerd wordt.

Volksgezondheid en openbare veiligheid

De veelvoorkomende ingrepen aan woningen en gebouwen worden onder andere uitgevoerd in het kader van de volksgezondheid. Dit geldt met name voor oudere woningen en gebouwen, welke niet meer voldoen aan de huidige kwaliteitseisen met betrekking tot isolatie, binnenklimaat en ventilatie. Bij woningen die gebouwd zijn vóór 1992 neemt de kans op vocht- en schimmelproblemen toe. Veel oudere woningen zijn slecht geïsoleerd of ventileren onvoldoende. Hierdoor kan doorslag van vocht ontstaan, waardoor verschillende gezondheidsklachten kunnen optreden. Die problemen worden mogelijk ten dele veroorzaakt door schimmels, huisstofmijt of het vrijkomen van chemische stoffen uit bouwmaterialen. Aan de andere kant kan een te droge woning ook tot problemen leiden. Het verbeteren van het binnenklimaat in woningen is dan ook een van de speerpunten van de Nationale aanpak Milieu en Gezondheid van het RIVM.⁶ Grootschalige woningverbetering wordt gestimuleerd waardoor de woningen beter geïsoleerd en geventileerd worden. In veel woningen die tot de jaren tachtig gebouwd zijn, zijn asbesthoudende materialen gebruikt. Asbestvezels die in de lucht zweven, kunnen na inademen diep in de longen doordringen. Dat kan leiden tot verschillende soorten kanker of stoflongen. Vooral de niet-hechtgebonden toepassingen vormen een risico, omdat asbestvezels kunnen vrijkomen, ook als het materiaal niet wordt aangeraakt. Hechtgebonden asbesttoepassingen in het dak komen na verloop van tijd vrij door verwerking.⁷ Bij de werkzaamheden wordt aanwezig asbest verwijderd. Het uitvoeren van de werkzaamheden onder het SMP, komt de gezondheid van de bewoners ten goede.

⁶ <https://www.rivm.nl/binnenmilieu/binnenmilieu-in-woningen>.

⁷ <https://www.milieucentraal.nl/huis-en-tuin/klussen/asbest-wat-zijn-de-risico-s/> en <https://www.rivm.nl/asbest>.

Maasdelta Groep is verantwoordelijk voor de goede staat van haar woningen en voert continu conditiemetingen uit om de staat van haar woningbezit goed in kaart te hebben⁸. Hiermee kan zij bepalen welke woningen op korte termijn onderhoud vereisen en verduurzaamd dienen te worden, dan wel dat zij gesloopt dienen te worden ten behoeve van energiezuinige nieuwbouw. Op deze wijze wordt de eerder genoemde problematiek verholpen, wordt voorkomen dat woningen in te slechte staat komen te verkeren, worden constructief onveilige situaties verholpen en voorkomen en wordt in het uiterste geval voorkomen dat woningen onbewoonbaar worden.

Dwingende reden van groot openbaar belang

Het verbeteren en isoleren van woningen en gebouwen draagt bij aan een reductie in CO₂-uitstoot en daarmee aan de internationale en nationale klimaatdoelstellingen om klimaatverandering tegen te gaan. Klimaatverandering brengt op de lange termijn risico's met zich mee voor de volksgezondheid en openbare veiligheid.

Klimaatverandering kan namelijk leiden tot:

- zeespiegelstijging met risico op overstroming en verzilting;
- vergroting weersextremen (extreme regenval en langere droogteperiodes);
- beperkingen in zoetwatervoorzieningen;
- toenemend risico op (infectie)ziekten en plagen;
- bedreiging van de energievoorzieningen.

Maasdelta Groep is lid van Aedes en heeft zich samen met vele andere woningcorporaties gecommitteerd om haar woningbestand te verduurzamen.⁹ De werkzaamheden vinden in dit kader plaats. Indien woningen niet meer gerenoveerd kunnen worden en gesloopt moeten worden ten behoeve van nieuwbouw, dan dient de nieuwbouw te voldoen aan de huidige eisen op het gebied van energiezuinigheid (Bouwbesluit 2012), welke eisen door de jaren heen aanzienlijk zijn aangescherpt. Om dit te realiseren worden onder andere zonnepanelen en warmtepompen geïnstalleerd bij woningen.

Concluderend

Gelet op het voorgaande zijn wij van oordeel dat de belangen 'ter bescherming van flora en fauna' en 'de volksgezondheid of de openbare veiligheid' (*relevant voor de huismus en de gierzwaluw*), en de belangen 'van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats' en 'de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten' (*relevant voor de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger*) voldoende zijn onderbouwd om de negatieve effecten op deze soorten, die als gevolg van de uitvoering van de genoemde activiteiten, te rechtvaardigen.

Geen andere bevredigende oplossing

Locaties en inrichting

De ingrepen waarvoor deze gebiedsgerichte ontheffing aangevraagd wordt, zijn de meest voorkomende werkzaamheden die Maasdelta Groep uitvoert. In veel gevallen kunnen gebouwen behouden blijven, maar zijn diverse renovatiewerkzaamheden onvermijdelijk. De werkzaamheden kunnen alleen aan bestaande woningen en gebouwen plaatsvinden, zodat het overwegen van alternatieve locaties of inrichting niet van toepassing is. In sommige gevallen blijkt het niet mogelijk om bepaalde woningen te renoveren en is volledige sloop in combinatie met (energiezuinige) nieuwbouw noodzakelijk. Bijvoorbeeld wanneer de woningen zwaar verouderd zijn en niet meer voldoen aan de huidige levensstandaard of bij ernstige bouwkundige gebreken. In die gevallen geldt evenzeer dat de ingreep plaatsgebonden is en het overwegen van een andere locatie of inrichting niet van toepassing is. Ten aanzien van de locaties en inrichting is het overwegen van alternatieven derhalve niet van toepassing.

⁸ Toelichting conditiemetingen, Regelink Ecologie & Landschap, Kolvoort, A., mail d.d. 13 april 2022.

⁹ <https://aedes.nl/aedes-agenda-2020-2023/duurzame-woningen> en <https://www.maasdelta.nl/over-maasdelta/over-ons>.

Werkwijze

De werkzaamheden betreffen onder andere isolatiewerkzaamheden en onderhoudswerkzaamheden. Deze werkzaamheden zijn nodig om meerdere doelen te bereiken die ten grondslag liggen aan de aanvraag. Maasdelta Groep is verantwoordelijk voor een goede staat van haar huurwoningen en daarnaast heeft zij zich gecommitteerd om bij te dragen aan het behalen van de klimaatdoelstellingen. Met de informatie uit de conditiemetingen wordt bepaald welke werkzaamheden er uitgevoerd dienen te worden ter realisatie van deze doelen. Deze moeten op een kosten-efficiënte wijze en volgens nu geldende standaarden uitgevoerd worden. Ook moet het resultaat van de werkzaamheden voldoen aan eisen ten aanzien van de isolatiewaarden van de woningen. Ten aanzien van de werkwijze zijn er zodoende weinig alternatieven die afgewogen kunnen worden. De gebiedsgerichte ontheffing en samenwerking met de gemeente Hellevoetsluis biedt bovendien diverse voordelen op ten opzichte van reguliere, losse ontheffingen per project. Met deze werkwijze kan het totale voorkomen van de betrokken soorten beter in kaart worden gebracht en kunnen er gerichtere maatregelen genomen worden ter versterking van de soorten, zodat concrete ecologische plussen kunnen worden gecreëerd (zie ook eerdere overwegingen). Ten aanzien van de werkwijze is er zodoende geen andere bevredigende oplossing.

Planning

Dankzij de beschikbare informatie over de aanwezigheid van beschermde soorten kan er bij de ingrepen maximaal rekening gehouden worden met deze beschermde soorten en (kwetsbare) functies. Bij de planning van voorgenomen werkzaamheden wordt hier optimaal rekening mee gehouden. De werkprotocollen gaan in op de manier waarop in de planning rekening gehouden wordt met beschermde soorten en functies.

Concluderend

Gelet op de noodzaak en wijze van uitvoering zijn wij van mening dat er voldoende is aangetoond dat geen andere bevredigende oplossing voorhanden is. Door de gekozen werkwijze en periode van uitvoering, wordt schade aan de huismus, de gierzwaluw, de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger zoveel als mogelijk voorkomen.

Samenhangende besluiten

Er kunnen nog andere bepalingen van kracht zijn, op grond waarvan vergunningen, toestemmingen, ontheffingen of meldingen benodigd zijn om de gevraagde activiteit te kunnen uitvoeren. Die mogelijkheid geldt bijvoorbeeld voor de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Hiervoor is de gemeente Hellevoetsluis bevoegd gezag.

Conclusie

Op grond van het vorenstaande kan de gevraagde ontheffing op grond van artikel 3.3, eerste lid, en artikel 3.8, eerste lid, van de Wnb worden verleend.

Bijlage 1: Beschrijving uitgevoerde onderzoeken

Onderzoek 2014 (bSR):

Methodiek:

- Huismus: tussen 1 april en 30 mei 2014 is de hele gemeente Hellevoetsluis tweemaal gebiedsdekkend onderzocht op aanwezigheid van huismussen. Na deze periode zijn losse waarnemingen van de huismus verzameld die betrekking hebben op broedgevallen of territoria.
- Gierzwaluw: inventarisatie van nestindicerend gedrag van de gierzwaluw in de vroege ochtend- en late avonduren. Inventarisaties zijn uitsluitend te voet en per fiets uitgevoerd, zonder vastgelegde route maar met de focus op een specifiek deel van de gemeente Hellevoetsluis (deelgebieden). Het gebruikte hulpmiddel betrof een verrekijker.
- Vleermuizen: in ieder deelgebied een ochtend- en/of avondronde van vier uur. Bij waarnemingen van indicatief gedrag voor verblijfplaatsen zijn in de opvolgende avond aanvullende veldbezoeken uitgevoerd.

Methodiek gebaseerd op: basis voor inventarisatie zijn de richtlijnen uit de soortenstandaarden van de RVO voor de betreffende soorten uit 2014 (red.: in 2017 vervangen door de Kennisdocumenten BIJ12). Voor vleermuizen is tevens het Vleermuisprotocol 2013 gebruikt (Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus *et al.*, 2013).

Onderzoek 2017 (bSR):

Methodiek:

- Huismus: tussen 10 maart en 30 mei 2017 is het gehele gebied tweemaal onderzocht op aanwezigheid van huismussen. Inventarisaties zijn uitsluitend te voet en per fiets uitgevoerd. Het gebruikte hulpmiddel betrof een verrekijker.
- Gierzwaluw: inventarisaties gericht op het vaststellen/uitsluiten van verblijfplaatsen van de soort zijn uitgevoerd in de periode 1 juni tot en met 15 juli (binnen Sovon-datumgrenzen) waarbij alle gebiedsdelen middels twee specifiek op deze soort gerichte veldbezoeken in de avonduren zijn geïnventariseerd. Veldbezoeken zijn uitsluitend te voet en per fiets gebracht. Het gebruikte hulpmiddel betrof een verrekijker.
- Vleermuizen: de aanwezigheid van kraamverblijfplaatsen en zomerverblijfplaatsen is gedurende twee veldbezoeken in de periode 10 mei tot en met 15 juli onderzocht. Er zijn twee bezoeken gebracht: de eerste in de ochtend vanaf twee uur vóór tot een half uur vóór zonsopkomst; de tweede in de avond vanaf een half uur vóór zonsondergang tot tenminste twee uur na zonsondergang. Het onderzoek in het najaar (paarterritoria) is uitgevoerd door middel van twee veldbezoeken in de periode 15 augustus tot en met 15 oktober. Beide veldbezoeken vonden plaats vanaf grofweg zonsondergang tot aan middernacht.

Methodiek gebaseerd op: de in 2017 door Bureau Stadsnatuur uitgevoerde inventarisaties volgen qua werkwijze de door landelijke organisaties gebruikte richtlijnen om het gebiedsgebruik (of het afwezig zijn van een soort) op een betrouwbare manier vast te stellen. Voor vogels werden de voor afzonderlijke soorten opgestelde inventarisatiecriteria van Sovon (██████ *et al.*, 2016) gebruikt; voor vleermuizen was het Vleermuisprotocol (Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus *et al.*, 2017) in dezen maatgevend. Omdat het een gebiedsinventarisatie betreft, dient te worden opgemerkt dat er niet twee uur vanaf een vast punt is gepost zoals het Vleermuisprotocol voorstelt; dit zou het inventariseren van een groter gebied immers onmogelijk maken. Uit de inventarisatie mag niet worden afgeleid dat op een locatie zonder waarnemingen absoluut geen vleermuizen voorkomen. De resultaten zijn, gelet op het feit dat er wordt uitgegaan van steekproeven in de tijd en het feit dat vleermuizen mobiel zijn, altijd indicatief en niet definitief.

Onderzoek 2018 (Regelink):

Methodiek:

- Huismus: tussen 1 april en 15 mei zijn per deelgebied twee veldbezoeken uitgevoerd. Daarbij werd per fiets, met behulp van een verrekijker gezocht naar baltsactiviteiten, nestindicerend gedrag (slepen met nestmateriaal/voedsel) en zichtbare nestlocaties. De bezoeken zijn één à twee uur na zonsopkomst uitgevoerd en duurden minimaal twee uur. Alle bezoeken zijn met tussenpozen van tenminste tien dagen uitgevoerd.
- Gierzwaluw: tussen 1 juni en 15 juli zijn per deelgebied drie veldbezoeken op de fiets uitgevoerd. De veldbezoeken vonden plaats vanaf 20:30 uur tot zonsondergang. Tussen de veldbezoeken zijn de minimale tussenpozen van tenminste tien dagen gehanteerd. Gedurende de veldbezoeken is voornamelijk visueel (met behulp van een verrekijker) geïnventariseerd. Daarnaast is tijdens het 'gieren' gelet op de bijbehorende geluiden.
- Vleermuizen: het gebied is gedurende vijf perioden (kraamseizoen, middernachtzwermen, paarseizoen, winterrust en winterzwermen) geïnventariseerd op aanwezigheid van vleermuizen en functies. Van 15 mei tot en met 15 juli is middels twee avondrondes en twee ochtendrondes per deelgebied onderzoek gedaan naar zomer- en kraamverblijfplaatsen. Tussen 1 augustus tot en met 10 september is tussen 00:00 uur en 02:00 uur onderzoek gedaan naar zwermactiviteit van gewone dwergvleermuizen bij potentiële (massa-)winterverblijfplaatsen. Tussen 15 augustus tot en met 1 oktober is onderzoek gedaan naar paarverblijfplaatsen. Deze rondes startten een uur na zonsondergang en stopten ongeveer een uur voor zonsopkomst. Per nacht zijn gemiddeld drie deelgebieden onderzocht. Een deel van de onderzoeken is gecombineerd met de onderzoeken naar massawinterverblijven. Foerageergebieden en vliegroutes zijn in kaart gebracht met behulp van SM4 batdetectors van Wildlife Acoustics. In de winterperiode is op 19 januari 2019 en 11 en 19 februari 2019 daarnaast ook onderzoek gedaan naar specifieke overwinteringslocaties (zwermactiviteit) binnen de bebouwde kom van gemeente Hellevoetsluis.

Methodiek gebaseerd op: de Kennisdocumenten van BIJ12 en het Vleermuisprotocol 2017. Door deze documenten als uitgangspunt te gebruiken kan met voldoende zekerheid uitspraken worden gedaan over de grootte van de populaties huismussen, gierzwaluwen, de gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en de laatvlieger en de aanwezigheid van andere soorten binnen de bebouwde kom. De inventarisaties zijn gebaseerd op steekproeven en momentopnames. Het kan niet worden uitgesloten dat beschermde soorten en essentiële functies die op de onderzoeksmomenten niet waargenomen zijn, op een ander tijdstip wél aanwezig zijn.

Onderzoek 2020 (Regelink):

Methodiek:

- Huismus: in de periode van 1 april tot en met 15 mei is ieder deelgebied twee keer bezocht, vanaf één tot twee uur na zonsopgang. Daarbij is visueel en op gehoor, met behulp van een verrekijker, gelet op baltsende huismussen, paringen, piepende jongen in het nest, nestindicerend gedrag (zoals invliegen met nestmateriaal of voedsel) en de zichtbaarheid van nestlocaties. Per ochtend zijn twee of drie deelgebieden onderzocht. Tussen de opeenvolgende veldbezoeken in een deelgebied zijn tenminste tien dagen gelegen. Alle inventarisaties zijn fietsend uitgevoerd.
- Gierzwaluw: in de periode 1 juni tot en met 15 juli is ieder deelgebied drie keer bezocht, vanaf anderhalf uur voor zonsondergang tot een uur na zonsondergang. Tijdens de veldbezoeken is voornamelijk visueel en op gehoor geïnventariseerd, met behulp van een verrekijker. Daarnaast is tijdens het 'gieren' gelet op de locatie en de bijbehorende geluiden om de exacte nestlocaties te bepalen. Bij indicaties van aanwezigheid van nesten is langere tijd gepost om het waarnemen van invliegende dieren te vergroten. Tussen de opeenvolgende veldbezoeken in de deelgebieden zijn tenminste tien dagen gelegen.
- Vleermuizen: kraamseizoen: 15 mei tot en met 15 juli: onderzoek naar zomer- en kraamverblijfplaatsen en vliegroutes. Middernachtzwermen: 1 augustus tot en met 10 september: onderzoek naar massawinterverblijfplaatsen door te zoeken naar middernachtzwermen. Paarseizoen: 15 augustus tot en met 1 oktober: vaststellen van de aanwezigheid van paarverblijfplaatsen en vliegroutes. Winterseizoen: onderzoek naar massawinterverblijfplaatsen door het zoeken naar vorstzwermen. Elk deelgebied is twee keer bezocht. Per

veldbezoek werd gedurende dezelfde nacht onderzocht, met zowel een avond- als ochtendronde. Op plekken waar kraamverblijfplaatsen zijn aangetroffen, zijn waar mogelijk in de volgende nacht(en) uitvliegende vleermuizen geteld, om de grootte van de kolonies te bepalen. Het tellen van uitvliegers is door de onderzoekers uitgevoerd vanaf zonsondergang totdat er geen vleermuizen de verblijfplaats verlieten. Bij enkele grotere verblijfplaatsen zijn uitvliegers niet geteld, door toedoen van omslag van het weer.

Methodiek gebaseerd op: de Kennisdocumenten van BIJ12 en het Vleermuisprotocol 2017. Door deze documenten als uitgangspunt te gebruiken kunnen met voldoende zekerheid uitspraken worden gedaan over de grootte van de populaties huismussen, gierzwaluwen en gebouwbewonende vleermuizen en de aanwezigheid van andere soorten. De inventarisaties zijn gebaseerd op steekproeven en momentopnames. Het kan niet worden uitgesloten dat soorten en functies die op de onderzoeksmomenten niet waargenomen zijn, op een ander tijdstip wél aanwezig zijn.